

l'Abellerol

Prova pilot d'anellament en un coll de muntanya del Pirineu català

Durant el mes de setembre de 2010 es va realitzar una campanya d'anellament de cinc dies al coll de Salau, PN Alt Pirineu, com a prova pilot per estudiar la migració dels ocells a través dels colls de muntanya.

Estació d'anellament al port de Palau, PN Alt Pirineu, setembre 2010.

Atès el desconeixement que es té sobre la migració de passeriformes i ratpenats en colls d'alta muntanya pirinencs, l'Àrea de Biodiversitat del Centre Tecnològic Forestal de Catalunya va realitzar una prova pilot per avaluar la potencialitat i viabilitat tècnica d'establir una estació d'anellament en un coll d'alta muntanya dins de l'àmbit del Parc Natural de l'Alt Pirineu. Aquesta prova es va dur a terme durant cinc dies al port de Salau a mitjans del mes de setembre de 2010. Aquest coll fronterer entre França i Catalunya està situat a una alçada de 2.010 m.

Es va utilitzar un sistema de xarxes amb politges i pals de ferro, que permetia col·locar diverses xarxes d'anellament una sobre de l'altra, fins a arribar una alçada de 8-9 metres.

Els primers resultats de la prova van ser força satisfactoris, amb gairebé 200 ocells de 23 espècies diferents capturats i anellats. Durant les hores nocturnes, les espècies més anellades van ser la boscarla de canyar *Acrocephalus scirpaceus*, la guatlla *Coturnix coturnix* i el tallarol gros *Sylvia borin*. En relació a les captures nocturnes, va ser determinant la presència de boira i la utilització d'un focus de llum, confirmant que aquest és

Sumari

Editorial

L'Atlas dels ocells de Catalunya a l'hivern 2006-2009 2

Notícies 3

- Presentació de l'Atlas dels ocells de Catalunya a l'hivern 2006-2009
- Col·laboració entre l'ICO i el GEPEC per al seguiment del gaig blau al Camp de Tarragona
- Anuari 2009
- Portal de marcatges especials

Prova pilot d'anellament en un coll de muntanya del Pirineu català 4

Nidificació de la cotxa cua-roja *Phoenicurus phoenicurus* al vessant nord del Montseny i a les Guilleries (Osona) 7

Notes breus 9

Novetats avifaunístiques

Crònica Ornitològica
Gener – Abril 2011 10

Novetats bibliogràfiques

- Fauna vertebrada del Parc del Foix 14
- Atlante della Migrazione degli Uccelli in Italia 15

Agenda 16

un mètode d'atracció molt efectiu en aquestes condicions.

Amb aquesta iniciativa s'ha demostrat la viabilitat de la realització d'aquest tipus d'estudis al Pirineu que poden ajudar a aprofundir de forma notable en el coneixement dels valors naturals i en aspectes relatius a la migració d'ocells i ratpenats a través dels Pirineus.

l'Abellerol

Butlletí de contacte de
l'Institut Català d'Ornitologia

núm. 43
estiu 2011

Comitè Editorial

Raül Aymí, Jordi Domènech,
Gabriel Gargallo, Santi Mañosa

Col·laboradors

J. Aymerich, J. Baucells, P. Baucells,
R. Baucells, G. Bota, M. Brongo,
P. Cortinas, M. Gil, D. Giralt, D. Guixé, A.
Julien, V. Pedrocchi, M. Rodríguez.

Disseny i maquetació

Lluc Julià

Edita

Institut Català d'Ornitologia

Museu de Zoologia
Passeig Picasso, s/n
08003 Barcelona

C/ Girona, 168, ent. 5a
08037 Barcelona

Tel.: 93 458 78 93

Correu electrònic: ico@ornitologia.org

Pàgina web: www.ornitologia.org

Junta Directiva

President: Santi Mañosa

Sotspresident: Lluís Brotons

Secretari General: Jordi Domènech

Tresorer: Vittorio Pedrocchi

Vocals: Joan Aymerich, Gerard Bota,

Carles Carboneras, Pere Cortinas,

Jacob González-Solís, i Xavier Tomàs.

e-mail: junta@ornitologia.org

L'Institut Català d'Ornitologia (ICO) és una entitat constituïda amb la finalitat de promoure l'estudi i seguiment de les poblacions d'ocells que nien, migren o hivernen a Catalunya, així com de fomentar la seva conservació.

© 2011 Institut Català d'Ornitologia

Dipòsit Legal: 12371-01

ISSN: 1579-3400

Impressió: Aura Digit

Les opinions dels autors de les col·laboracions que apareixen en aquest butlletí corresponen exclusivament al seu criteri personal, excepte les que siguin en el seu caràcter de directius de l'ICO.

EDITORIAL

L'Atles dels ocells de Catalunya a l'hivern 2006-2009

L'Atles dels ocells de Catalunya a l'hivern 2006-2009 ja és a les mostres mans. L'esperada segona part d'ençà de la publicació de l'Atles dels ocells nidificants de Catalunya 1999-2002 ha arribat amb poc més de cinc mesos de retard respecte les previsions que fèiem l'any 2005, quan el vam començar a dissenyar. No ha estat fàcil fer un projecte d'aquestes dimensions, amb uns engranatges complexos al llarg de tot el procés, i menys en el context econòmic desfavorable que hem viscut en els darrers anys. Però segurament ens n'hem sortit prou bé. Aquest atlas tindrà moltes coses a millorar, però dos mesos després de la seva presentació oficial a l'edifici de CX la Pedrera (18-05-2011), la impressió generalitzada, des dels col·laboradors de camp, als científics o als gestors de la natura és ben positiva. Més d'un ens confessa que el deixa a la tauleta de nit i el va llegint a estonetes, abans de dormir, fet que suggereix que l'aprecien força. I qui ens ho havia de dir fa uns anys! ara fins i tot els nostres col·legues anglesos, holandesos, belgues o alemanys el consulten i ens envien cartes de reconeixement per una feina que, en bona mesura, es va inspirar en el que ells van iniciar molt abans que nosaltres.

El llibre es ven bé a les llibreries, i això demostra que no només els socis de l'entitat i els col·laboradors del projecte hi estan interessats. Els mitjans de comunicació n'han fet un ressò al que no n'estàvem acostumats, amb articles d'una o dues pàgines en els principals diaris del país, entrevistes de ràdio a les cadenes principals, etc. De ben segur aquest llibre contribueix a fer més presents els ocells i la natura en general en el conjunt de la societat catalana.

Abans de la publicació de l'Atles, les deficiències d'informació estandarditzada per al període hivernal eren notables. Ara, tots aquells que surten al camp a gaudir de l'observació dels ocells afegixen informació als seus propis models intuïtius sobre la distribució o l'ecologia de les espècies, fent que aquesta nova experiència col·lectiva permeti un millor coneixement dels ocells. Els investigadors comencen a plantejar-se preguntes noves i troben en el projecte una nova font de dades, mentre els seus continguts s'han convertit en els fonaments d'una nova eina per a la planificació territorial, amb unes primeres aportacions destacades en forma d'índexs de conservació del territori en funció de les espècies presents a l'hivern.

L'Atles arriba en un moment clau per a l'entitat. El futur sempre ha estat incert, però no hi ha dubte ara ho és força, i aquest llibre es converteix en una evidència de pes (de gairebé 4 kg...) del que el nostre col·lectiu pot fer. Creiem, per tant, que aquesta obra ens ajudarà a avançar envers els horitzons de l'ICO i de totes aquelles persones que creuen en la necessitat de conèixer i conservar els ocells i la natura que els envolta.

NOTÍCIES

Presentació de l'Atles dels ocells de Catalunya a l'hivern 2006-2009

El passat 18 de maig es va presentar l'Atles dels ocells de Catalunya a l'hivern 2006-2009 a l'Auditori de CX La Pedrera del Passeig de Gràcia de Barcelona.

Més de 200 persones van assistir a l'acte, presidit pel Director General de Medi Natural i Bio-diversitat, el Sr. Josep Escorihuela, pel Director de Territori i Medi Ambient de l'Obra Social de Catalunya Caixa, el Sr. Miquel Rafa, pel Sr. Albert Martínez-Vilalta, editor de Lynx Edicions i pel Sr. Santi Mañosa, president de l'ICO. A més, hi van intervenir el Dr. Xavier Ferrer de la Universitat de Barcelona en una breu exposició del valor dels atles ornitològics i Sergi Herrando, el qual, en nom de tots aquells que hi han treballat,

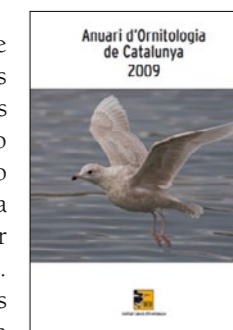
va presentar els principals resultats del llibre. Després dels parlaments inicials es va iniciar la distribució del llibre i es van repartir més de 100 exemplars. A partir d'ara, els col·laboradors de camp de l'Atles poden adquirir el llibre a un preu de 30€ (un sol exemplar per persona), mentre que els socis de l'ICO el poden tenir a 42€ (fins a un màxim de tres llibres per soci). Aquests llibres es distribueixen directament a les oficines de l'ICO del carrer Girona 168, entresol 5a, de Barcelona. El preu de venda al públic del llibre és de 60€. Els col·laboradors també poden adquirir el llibre a través de l'editorial Lynx, amb una despesa d'enviament a casa de 7,5 euros (adreça de contacte: ebadia@hbw.com).

Col·laboració entre l'ICO i el GEPEC per al seguiment del gaig blau al Camp de Tarragona

Ja fa dos anys que l'ICO i el GEPEC col·laboren en la localització de la població de gaig blau al Camp de Tarragona. Durant l'any 2010 es va confirmar la presència de dues parelles al Baix Camp i enguany s'han trobat possibles indicis d'una nova localitat a la comarca, tot i que encara és d'hora per saber si es tracta d'un nou territori. Aquest estudi es pot emmarcar, a més, dins d'altres treballs que sobre l'espècie s'estan fent actualment a l'Empordà i a la plana de Lleida. El seguiment del gaig blau al Camp de Tarragona esdevé una activitat adreçada a la conservació i a la participació d'aficionats i escolars d'aquestes terres.

Anuari 2009

Ja està disponible l'Anuari d'Ornitologia de Catalunya 2009. Hores d'ara, alguns de vosaltres possiblement ja l'heu vist. A causa de les retallades pressupostàries i al fet que l'anuari no disposa de suficient finançament, aquest any no s'enviarà per correu i s'haurà de recollir a l'oficina tècnica de l'ICO. No obstant això, s'intentarà facilitar la distribució a diversos punts de cada demarcació. Més endavant, us donarem detalls dels llocs on es podran recollir. Es prega als socis que vinguen a l'oficina tècnica a recollir-lo, que aviseu amb antelació a l'adreça secretaria@ornitologia.org o per telèfon 93 458 78 93.

Portal de marcatges especials

Des de la presentació i posada en funcionament d'aquest portal el dia 11 de novembre de 2009 i fins a la data d'avui s'han entrat un total de 12.592 lectures de 145 col·laboradors. Per espècies, la gavina corsa amb 4470 lectures és la més observada seguida de la cigonya amb 3149 i del gavià argentat amb 1398. Animem a tots els que tinguen lectures, a que les entreu en aquesta aplicació. Podeu accedir a la pàgina a: http://www.ornitologia.org/marques_especials/

REPORTATGE

Prova pilot d'anellament en un coll de muntanya del Pirineu català

Durant cinc dies de setembre de 2010 es va fer una prova pilot inèdita a Catalunya. En un coll de muntanya al port de Salau (2.010 m) al PN de l'Alt Pirineu es va muntar una estació d'anellament amb l'objectiu d'obtenir informació sobre la migració d'ocells en aquesta zona.

Durant la migració de tardor, els ocells migradors europeus, en el seu camí cap al sud, han de travessar diverses barreres geogràfiques com són les altes serralades o el mar. En el cas de les muntanyes, i sobretot en les zones de major alçada, els ocells es veuen obligats a creuar-les per punts concrets com són els colls de muntanya. Aquest fet pot derivar en concentracions molt elevades de fluxos migratoris en determinats colls, fet força conegut per l'home des de l'antiguitat i que ha estat aprofitat per caçar espècies com ara el tudó (*Columba palumbus*) en colls de muntanya de Navarra o Euskadi.

La realització d'estudis sobre la migració d'ocells utilitzant l'anellament en colls d'alta muntanya, fa anys que es du a terme en algunes estacions d'Europa. Les més famoses les trobem a la serralada dels Alps (Col de Bretolet¹ i Col de Jaman²). Aquests estudis han posat de manifest que els colls de muntanya són utilitzats per una gran quantitat i diversitat d'espècies d'ocells i ratpenats migradors i els resultats dels mateixos han servit, per exemple, per avaluar els impactes del canvi climàtic en la fenologia migratòria dels ocells (Jenni & Kéry 2003). En el nostre context geogràfic, les experiències d'aquest tipus d'estudis als Pirineus, i més concretament a Catalunya o zones adjacents, són quasi inexistentes. Existeix un estudi inèdit realitzat durant setembre i octubre de l'any 1989 al port d'Aulà (Bertrand 1990) utilitzant l'anellament amb xarxes convencionals (2,5 m d'alt) i el comptatge directe d'ocells. Els resultats d'aquests estudi, pel que fa a l'anellament, van ser molt minsos ja que es van capturar molts pocs ocell, tot i que es va observar un important flux migratori d'ocells en determinats dies.

La utilització d'un focus en nits de boira va resultar molt efectiu per atreure als ocells.

De tota manera, els mateixos autors, i en base als censos visuals, ja apuntaven que amb un sistema de xarxes de major alçada i anellant durant les hores nocturnes, els resultats podrien ser molt més bons pel que fa a captures.

Atès el desconeixement que es té sobre la migració de passeriformes i ratpenats en colls d'alta muntanya pirinencs, l'Àrea de Biodiversitat del Centre Tecnològic Forestal de Catalunya (CTFC) va plantejar al Parc Natural de l'Alt Pirineu (PNAP) la possibilitat de realitzar una prova pilot per avaluar la potencialitat i viabilitat tècnica d'establir una estació d'anellament en un coll d'alta muntanya dins de l'àmbit del Parc Natural. Finalment, aquesta prova es va dur a

terme durant 5 dies al port de Salau a mitjans del mes de setembre de 2010. Aquest coll fronterer entre França i Catalunya està situat a una alçada de 2.010 m (Figura 1).

Per a la selecció del lloc on realitzar la prova pilot es van considerar diverses alternatives i, finalment, es va triar el port de Salau pel fet de complir bona part dels següents criteris:

- Coll de muntanya de certa alçada.
- Accés motoritzat relativament proper per facilitar el transport del material fins al lloc d'anellament.
- Pendants de la cara nord del coll relativament pronunciats, que forcin als ocells a volar a menor alçada en arribar al coll.

Espècie	Nombre de captures
Grasset de muntanya (<i>Anthus spinoletta</i>)	75
Boscarla de canyar (<i>Acrocephalus scirpaceus</i>)	34
Guatlla (<i>Coturnix coturnix</i>)	13
Tallarol gros (<i>Sylvia borin</i>)	11
Còlit gris (<i>Oenanthe oenanthe</i>)	10
Boscarler pintat gros (<i>Locustella naevia</i>)	5
Piula dels arbres (<i>Anthus trivialis</i>)	4
Rossinyol (<i>Luscinia megarhynchos</i>)	4
Pit-roig (<i>Erithacus rubecula</i>)	4
Cotxa cua-roja (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>)	4
Oreneta cuablanca (<i>Delichon urbicum</i>)	3
Mosqueter de passa (<i>Phylloscopus trochilus</i>)	3
Mastegatxtes (<i>Ficedula hypoleuca</i>)	2
Esplugabous (<i>Bubulcus ibis</i>)	1
Xoriguer comú (<i>Falco tinnunculus</i>)	1
Xivitona (<i>Actitis hypoleucos</i>)	1
Xot (<i>Otus scops</i>)	1
Tórtora vulgar (<i>Streptopelia turtur</i>)	1
Oreneta vulgar (<i>Hirundo rustica</i>)	1
Cuereta groga (<i>Motacilla flava</i>)	1
Tallarol de casquet (<i>Sylvia atricapilla</i>)	1
Tallareta vulgar (<i>Sylvia communis</i>)	1
Bosqueta icterina (<i>Hippolais icterina</i>)	1

- Orientació, a ser possible, predominant nord-sud.
- Presència d'una vall a la cara francesa amb prou entitat per poder canalitzar un bon flux migratori d'ocells pel fons de vall.

Un cop seleccionat el lloc, un dels principals reptes de l'estudi va ser logístic i tècnic. En primer lloc, el fet d'haver d'establir una estació d'anellament a més de 2.000 metres sense accés motoritzat directe i per diversos dies, implicava per sí sol un fort esforç logístic i de trasllat de material (menjar, aigua, material tècnic necessari, tendes, etc.). D'altra banda, el repte tècnic va consistir en disposar d'un sistema de pals i xarxes d'anellament de més alçada útil de captura (més de 6 metres) del que és habitual en l'anellament convencional. En l'anellament en colls de muntanya, les xarxes no es camuflen amb la vegetació adjacent com en les estacions tradicionals, ja que l'objectiu és interceptar els ocells que pretenen creuar el coll volant a poca alçada. Quan els ocells han de remuntar els forts pendants dels vessants que condueixen al port, es veuen obligats a disminuir l'alçada de vol, a mesura

que remunten. Just al coll, se situen les xarxes d'anellament i els ocells, en arribar-hi, es troben davant d'una "paret" de xarxes que, en funció de l'alçada de vol que portin, ja no poden evitar. Donada la singularitat de les xarxes necessàries pel projecte, i gràcies a la col·laboració del Grup d'Anellament de Calldetenes-Osona (GACO), es va utilitzar un sistema de xarxes amb politges (per pujar-les i baixar-les) i pals de ferro, que permetia col·locar diverses xarxes d'anellament una sobre de l'altra, fins a arribar a una alçada de 8-9 metres.

En les estacions d'anellament tradicionals es capturen els ocells que, per tal de recuperar la seva condició física, s'aturen unes hores o uns dies en una zona determinada (stop-overs), abans de continuar la migració. Per contra, l'anellament amb xarxes en colls de muntanya, permet capturar ocells en migració activa, tant de dia com de nit.

Moltes espècies de passeriformes (silvídids, túrdids, etc.) i no passeriformes (limícoles, guatlls, ràl·lids, etc.) migren durant les hores nocturnes i descansen durant el dia (Newton 2008). Aquesta singularitat va permetre que gran part

Figura 1. Situació i detall del relleu del port de Salau (Pallars Sobirà).

Taula 1. Total de primeres captures entre els dies 11 i 16 de setembre de 2010 al port de Salau

de l'activitat d'anellament es realitzés durant les hores nocturnes. A més, en els moments amb boira o núvols baixos, es va utilitzar un potent focus de llum projectat cap al cel per tal d'atreure els ocells. Aquest mètode d'atracció és molt utilitzat en algunes de les estacions d'anellament en colls de muntanya dels Alps.

Primers resultats prometedors

Els resultats de la prova van ser força satisfactoris, amb gairebé 200 ocells de 23 espècies diferents capturats i anellats. Durant les hores nocturnes, les espècies més anellades van ser la boscarla de canyar *Acrocephalus scirpaceus* (n=34), la guatlla *Coturnix coturnix* (n=13) i el tallarol gros *Sylvia borin* (n=11). Altres espècies anellades durant la nit van ser el boscaler pintat gros *Locustella naevia*, cotxa cua-roja *Phoenicurus phoenicurus*, rossinyol comú *Luscinia megarhynchos*, mosqueter de passa *Phylloscopus trochilus*, entre altres. També es van capturar espècies força inesperades en una zona a tanta alçada com ara un esplugabous *Bubulcus ibis* i una xivitona *Actitis hypoleucos*. En relació a les captures nocturnes, va ser determinant la presència de boira i la utilització del focus de llum, confirmant que aquest és un mètode d'atracció molt efectiu en aquestes condicions.

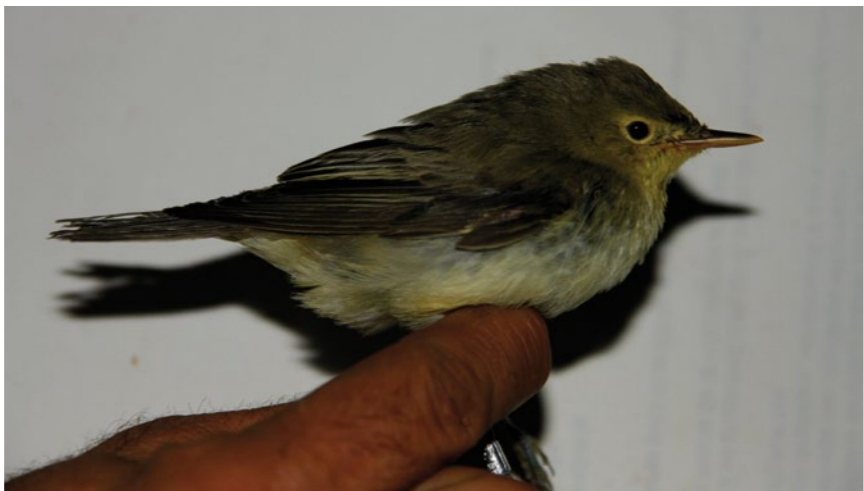
Un dels resultats més interessants ha estat observar que els ocells capturats durant la nit presentaven una condició física molt bona, amb una gran acumulació de greix. A tall d'exemple i analitzant

REPORTATGE Prova pilot d'anellament en un coll de muntanya del Pirineu

les dades obtingudes de la boscarla de canyar i el tallarol gros, el 97% i 73% respectivament dels exemplars anellats tenien un codi d'acumulació de greix de 7 o superior i cap exemplar per sota de 6. Aquests percentatges són força superiors al que podem observar en estacions d'anellament tradicionals. L'estratègia de molts passeriformes durant la migració, consisteix en acumular grans quantitats de greix en les zones de *stop-over* per després fer desplaçaments més o menys llargs. El fet de capturar aquestes espècies en plena migració i just enmig d'una barrera geogràfica com són els Pirineus, explicaria aquests nivells tan elevats de greix (Newton 2008).

Durant les hores diürnes, bàsicament es van capturar espècies reproductores de la zona com per exemple el grasset de muntanya *Anthus spinoletta* (n=75) i el còlit gris *Oenanthe oenanthe* (n=10) i algun migrant diürn com l'oreneta vulgar *Hirundo rustica* i l'oreneta cua-blanca *Delichon urbicum*. Fora de les primeres i últimes hores del dia, el nombre de captures va ser molt baix. La presència gairebé constant de vent durant els dies de la prova i el fet que les xarxes estaven molt exposades i eren força visibles, explicarien la baixa efectivitat del mètode durant aquest període del dia.

Finalment, esmentar que aquest estudi pilot ha permès detectar dues espècies noves de vertebrats pel PNAP, un ocell: la bosqueta icterina *Hippolais icterina* i un ratpenat: el nòctul gran *Nyctalus lasiopterus*. La bosqueta icterina és una espècie estrictament migrant i força escassa a Catalunya (menys de 20 anellaments anuals a Catalunya) que concentra la major part de les observacions en les zones del litoral català. Pel que fa al nòctul gran, el ratpenat més gran d'Europa amb una envergadura d'uns 50 cm (Palomo & Gisbert 2002), el PNAP ha esdevingut la segona localitat de presència comprovada (després del Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa [Camprodon *et al.* 2009]) d'aquesta espècie a Catalunya. A més, aquesta dada té gran interès al tractar-se, probablement, d'una de les primeres citacions a nivell estatal d'un

Bosqueta icterina *Hippolais icterina*, primera citació per al PN Alt Pirineu.

exemplar en plena migració procedent de poblacions més nòrdiques. L'estudi de la migració de ratpenats en aquesta zona (es van capturar fins a 4 espècies diferents) té una enorme potencialitat alhora d'obtenir informació científica rellevant d'aquests grup de vertebrats encara poc conegut a casa nostra.

Així doncs, tot i tractar-se d'un estudi de molt poca durada (5 dies) i donada la gran variabilitat en el nombre d'ocells i espècies que passen diàriament, intrínseca a la pròpia migració i a les condicions meteorològiques, considerem que els resultats obtinguts són força prometedors. Com a conclusió, s'ha constatat que malgrat s'han de millorar alguns aspectes logístics (trasllat de material, presència d'un refugi condicionat, etc.), s'ha demostrat la viabilitat de la realització d'aquest tipus d'estudis al Pirineu que permetrien aprofundir científicament de forma notable en el coneixement dels valors naturals del PNAP i en aspectes relatius a la migració d'ocells i ratpenats a través dels Pirineus.

Bibliografia

Bertrand A. 1990. La migration des oiseaux dans les Pyrénées centrales, Port d'Aula. A. Bertrand ed., C.N.R.S.. Informe inèdit.

Camprodon, J., Guixé, D. & Flaquer, C. 2009. Efecto de la gestión forestal sobre los quirópteros en hayedos de Cataluña. *Galemys* 21: 195-215.

Jenni, L. and Kéry, M. 2003. Timing of autumn bird migration under climate change: advances in long-distance migrants, delays in short-distance migrants. *Proc. R. Soc. Lond. Ser. B* 270: 1467-1471.

Newton, I., 2008. *The Migration Ecology of Birds*. London: Academic Press.

Palomo, L.J. & Gisbert, J., 2002. *Atlas de los Mamíferos terrestres de España*. Madrid: Dirección General de Conservación de la Naturaleza- SECEM-SECEMU.

Participants

Adam Tamas, Joan Castelló, Joan Barrachina, Gerard Barengueras, David Guixé, Gerard Bota, David Giral, Arnau Bonan, Francesc Sardà, Adrià López, Martín Muller.

Agraïments

Parc Natural de l'Alt Pirineu (Jordi Palau, Juan Fernández, brigada del parc), Grup d'anellament Calldetenes-Osona (Joan Aymerich i Miquel Gómez), Raül Aymí, Jordi Dalmau i Hannes v. Hirschheydt

GERARD BOTA, DAVID GIRALT & DAVID GUIXÉ
Àrea de Biodiversitat
Centre Tecnològic Forestal de Catalunya
gerard.bota@ctfc.es

¹ <http://www.vogelwarte.ch/long-term-surveillance-of-bird-migration-on-col-de-bretolet.html>

² <http://www.oiseau.ch/index.php?nav=12>

REPORTATGE

Nidificació de la cotxa cua-roja *Phoenicurus phoenicurus* al vessant nord del Montseny i a les Guillerries (Osona)

Diversos membres del Grup d'Anellament Calldetenes-Osona aporten dades sobre una població nidificant de cotxa cua-roja a la comarca d'Osona, la qual, presumiblement, es troba en expansió.

La cotxa cua-roja *Phoenicurus phoenicurus* és una espècie migradora transahariana que es presenta a Catalunya com a migrant comú en ambdós passos. Les dades dels últims dos anys a Catalunya (ICO 2010a,b) procedents de les observacions realitzades pels ornitòlegs catalans que utilitzen aquesta aplicació, evidencien que aquesta espècie s'observa en migració des de la primera setmana de març fins l'última de maig (quant a la migració prenupcial) i des de la segona setmana d'agost fins l'última d'octubre (migració postnupcial). Del total de 809 observacions fetes a Catalunya i enregistrades per aquest sistema, només 12 corresponen als mesos de juny i juliol, època clarament de reproducció de l'espècie. Actualment a Catalunya és un reproductor molt rar, en perill crític, i s'estima que no hi ha més d'unes poques desenes de parelles reproductores (Estrada *et al.* 2004). A Espanya és un reproductor molt escàs i localitzat, amb nuclis reproductors de certes dimensions a la cornisa cantàbrica i a Castella-Lleó, gairebé sempre lligats a hàbitats forestals humits de marcada influència eurosiberiana. La població espanyola ha estat estimada en 10.000-20.000 parelles reproductores (Martí *et al.* 2003).

A la comarca d'Osona, la cotxa cua-roja es detecta com a migrant comú, amb algunes observacions regulars de migrants tardans que canten i fins i tot defensen territori en ambients més o

Mascler adult de cotxa cua-roja reproductor, cantant en el territori de cria. Seva, 02/06/2011.

menys idonis per a una possible reproducció, però que finalment acaben marxant. Ja a finals dels anys noranta se'l va classificar com a nidificant ocasional per les clares evidències de reproducció que havien estat observades arees del sud-est de la comarca (Baucells *et al.* 1998, Aymerich *et al.* 1991). Ribas esmenta que al Vallès és un nidificant excepcional, i ja disposa de dades de cria segura al poble de Viladrau (Osona), on el considera un nidificant molt rar i localitzat (Ribas 2000).

Des de l'any 2007, hi ha hagut un seguit d'observacions d'individus adults que, fins a finals del mes de juny, s'han observat repetidament en zones urbanitzades de les Guillerries, al municipi de Viladrau (dades d'observadors del Grup de Naturalistes d'Osona, Jordi Palau com. pers.). Concretament entre els anys 2007 i 2010 es van observar individus en zones de pluviometria alta, al mig

d'una massa forestal de pi roig (*Pinus sylvestris*) i alzina (*Quercus ilex*) que hi ha entre el Montseny i les Guillerries, d'unes 1500 ha i als voltants del poble de Viladrau. La zona correspon a un hàbitat d'urbanitzacions, grans jardins i parcs urbans, amb arbres monumentals i alguns edificis abandonats. Aquests indrets, amb una densitat prou elevada de cotxa fumada *Phoenicurus ochruros* en època de cria, coincideixen força amb l'hàbitat òptim de reproducció d'aquesta espècie a l'Europa central i nord del continent.

Durant els mesos de juny i juliol de 2010 es van detectar diversos individus adults de cotxa cua-roja cantant al nucli de Viladrau i a la urbanització de la Guineu, al mateix municipi. El resultat de les diferents prospeccions realitzades de forma periòdica va permetre confirmar la reproducció segura de diverses parelles de cotxa cua-roja a les Guillerries:

REPORTATGE Nidificació de la cotxa cua-roja *Phoenicurus phoenicurus* al vessant nord del Montseny i a les Guilleries (Osona)

un niu al poble de Viladrau, amb almenys tres polls volanders, una parella defensant territori durant pràcticament tot el mes de juny al mateix poble, a uns 300m del primer. Finalment una parella reproductora a la urbanització de les Guilleries amb quatre polls, acabats d'escapar del niu el dia 11 de juliol, dels quals un va poder ser capturat, fotografiat i anellat.

Les noves prospeccions fetes l'any 2011, que han estat molt intenses i planificades, han permès detectar parelles reproductores en sis àrees que comprenen 631 ha d'àmplies urbanitzacions amb molta superfície enjardinada. El resultat de les prospeccions ha estat de 15 territoris de reproducció de l'espècie, tots ells lligats a espais totalment urbanitzats, amb cavitats artificials en cases noves (torres) i murs de pedra (Figura 1).

La pineda de pi roig és un dels tipus de bosc preferits per l'espècie al nord d'Europa. En aquesta zona, la pineda és molt extensa i en molts indrets esclarissada, ambient que podria afavorir la presència d'algunes parelles més. Analitzant les dades històriques sobretot citades per Ribas (2000), sembla coherent pensar que la reproducció de la cotxa cua-roja a les Guilleries és regular ja des de fa unes dècades, però molt escassa i localitzada. Durant la primavera del 2011 s'han instal·lat 14 caixes-niu especialment dissenyades per a l'espècie, per promoure la reproducció i obtenir més informació de la biologia de cria. De moment, enguany encara no han estat ocupades per cap cotxa-cua roja.

Agraïments

A tots els companys del Grup d'Anellament Calldetenes-Osona i del Grup de Naturalistes d'Osona, pel seu suport incondicional i per la seva dedicació constant en la feina de camp. Especialment a Carles Martorell, Ramon Pou, Joan Aymerich, Jordi Vigué, Llorenç Vila, Miquel Gómez, Roger Jutglar, Martí Rodríguez, Jordi Camprodon, Marina Romeu.

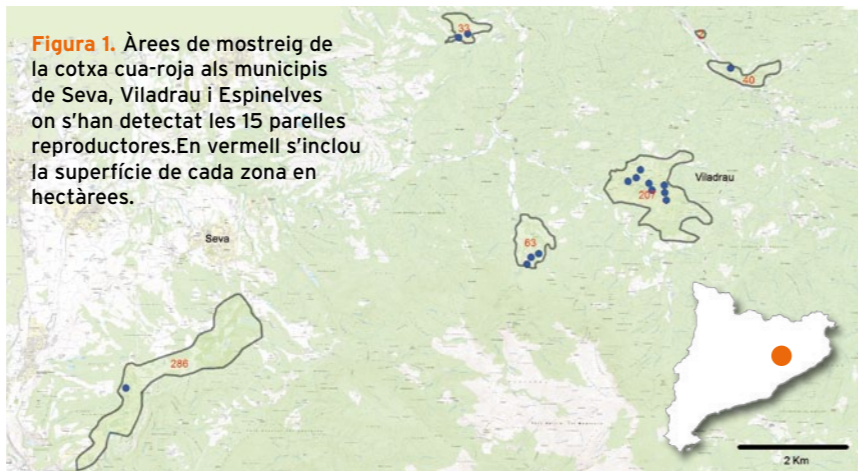

Figura 1. Àrees de mostreig de la cotxa cua-roja als municipis de Seva, Viladrau i Espinelves on s'han detectat les 15 parelles reproductores. En vermell s'inclou la superfície de cada zona en hectàrees.

Imatge de l'exemplar jove de *Phoenicurus phoenicurus* acabat de sortir del niu el 11/07/2010, juntament amb un novell de *Phoenicurus ochruros* del mateix indret a Viladrau.

Bibliografia

Aymerich, J., Baucells, J., Bigas, D., Camprodon, J., Estrada, J., Molist, M., Ordeix, M., Ramoneda, J., & Vigué, J. 1991. *Els Ocells d'Osona*. Barcelona: Lynx edicions.

Baucells, J., Camprodon, J. & Ordeix, M. 1998. *La Fauna vertebrada d'Osona*. Barcelona: Lynx edicions.

Estrada, J., Pedrocchi, V., Brotons, L. & Herrando, S. (eds.) 2004. *Atlas dels ocells nidificants de Catalunya 1999-2002*. Barcelona: Institut Català d'Ornitologia (ICO)/Lynx Edicions.

ICO. 2010a. *Sistema d'Informació Ornitològica de Catalunya*: www.sioc.cat.

Barcelona: Institut Català d'Ornitologia.

ICO. 2010b. *Programa Ornitho*: www.ornitho.cat. Barcelona: Institut Català d'Ornitologia.

Martí, R. & Moral, J.C. (ed.). 2003. *Atlas de las aves reproductoras de España*. Madrid: Dirección General de Conservación de la Naturaleza – Sociedad Española de Ornitología.

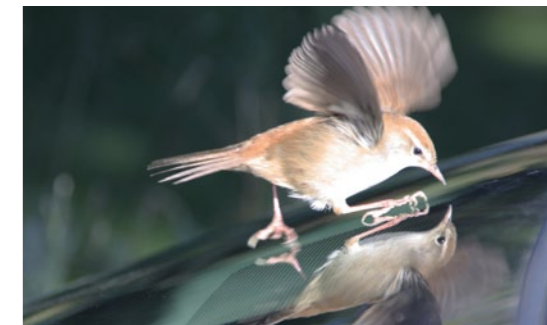
Ribas, J. 2000. *Els Ocells del Vallès Oriental*. Barcelona: Lynx Edicions.

JORDI BAUCELLS, PERE CORTINAS, JOAN AYMERICH, PERE BAUCELLS & RAMON BAUCELLS
Grup d'Anellament Calldetenes-Osona
jbaucells@biodiversitat.cat

NOTES BREUS

Resposta agressiva d'un rossinyol bord *Cettia cetti* davant la seva imatge

Durant el mes de novembre de 2010 es va observar en diverses ocasions un rossinyol bord com es barallava amb la seva imatge reflectida en el mirall d'un cotxe.

Durant el mes de novembre de 2010 Lluís González va observar repetidament com un rossinyol bord mostrava una conducta agressiva davant la seva pròpia imatge reflectida en el mirall d'un cotxe en un pàrquing de Palau-Solità i Plegamans (Vallès Occidental). L'ocell passava molta estona amb aquest comportament en cotxes diferents, tant en els parabrises com en els retrovisors. Als parabrises, lliscava avall i havia d'emprar les ales constantment per mantenir-se dret.

Tot i que aquest comportament agressiu ha estat àmpliament citat a la bibliografia per a diverses espècies territorials i especialment a l'època de cria, fins ara, que nosaltres sapiguem, mai ho havia estat per al rossinyol bord

i això probablement sigui una indicació de l'alta territorialitat que mostra l'espècie, fins i tot a l'hivern. Cramp (1992) esmenta que el rossinyol bord és molt agressiu en la defensa del territori i el mascle es mou constantment vigilant els límits del territori i foragitant els intrusos amb persecucions que poden acabar amb lluites on fan moviments espasmòdics de les ales i que poden acabar amb els ocells al terra barallant-se també amb les ungles, fins que un dels individus escapa volant, perseguit pel guanyador, el qual però aviat retorna al territori.

L'ocell no es va capturar, però les fotos semblen indicar que podria tractar-se d'un mascle per la mida i el contrast en la forma de les cobertores grans externes en

comparació amb les cobertores internes ben visibles en algunes de les fotografies suggerien que era un ocell juvenil.

Agraïm a Lluís González la informació tramesa així com les fotografies que il·lustren aquesta nota.

Bibliografia

Bibby, C. & Thomas, D. 1984. Sexual dimorphism in size, moult and movements of Cetti's Warbler *Cettia cetti*. *Bird Study* 31: 28-34.

Cramp, S. (ed.). 1992. *The Birds of the Western Palearctic*. Vol. 6. Warblers. Oxford: Oxford University Press.

Rivaes, S. 2011. Rossinyol bord *Cettia cetti*. In Herrando, S., Brotons, L., Estrada, J., Guallar, S. & Anton, M. (eds.). 2011. *Atlas dels ocells de Catalunya a l'hivern 2006-2009*. Pp. 430-431. Institut Català d'Ornitologia / Lynx Edicions, Barcelona.

ABEL JULIEN & RAÛL AYMÍ
ico@ornitologia.org

Mallerenga blava amb una malformació al bec

Es descriu la captura d'una mallerenga blava amb una malformació important en la forma del bec.

Durant l'hivern 2009-2010 vaig poder observar des de les menjadores de casa a la Floresta - Sant Cugat del Vallès (Vallès Occidental), una mallerenga blava amb un bec molt llarg. L'observació va ser fugaç i no la vaig tornar a veure fins a la tardor següent. El setembre de 2010 vaig posar un parany de pàrids prop dels menjadors de casa per tal de controlar els usuaris al meu barri. El dia 16 de setembre vaig tenir la sorpresa de capturar aquesta mallerenga. No només tenia el bec molt llarg (longi-

tud del bec: 11,2 mm; gairebé el doble d'un mallerenga normal) però també el tenia creuat. Aquest individu semblava en bona condició física (pes similar als normals). Estava fent una muda completa i, per tant, almenys amb un mínim d'un any de vida. Vaig voler investigar com podia alimentar-se i sobretot de què amb aquest bec aparentment incòmode i molt menys potent (com els meus dits van poder comprovar!). Desafortunadament no l'he tornat a veure.

Dades d'anellament

Anellat el 16-09-10 en La Floresta - Sant Cugat del Vallès

- captura trampa pàrids (menjadora)
- feient muda completa
- Edat: 6
- pes: 10,5 g
- greix: 2
- músculatura: 2
- longitud del bec (n): 11,2 mm

MARCELO BRONGO
marcelobrongo@gmail.com

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

Crònica Ornitològica Gener - Abril 2011

D'aquest període cal destacar, sens dubte, la primera citació de la història recent de Catalunya d'una àguila marina i la primera citació de territ de Baird i de morell menut. Així mateix, cal esmentar la presència de tres oques pradenques, el nombre d'observacions de bec de serra gros i de becadell gros i l'observació de dos aligots calçats i una baldriga capnegra.

Gener

L'any va començar amb una bona representació d'anàtides a Catalunya: als aiguamolls de l'Empordà va aparèixer una **oca riallera grossa** *Anser albifrons* el dia 1, que es va observar durant tot el mes, mentre a la Sèquia Major, Vila-seca, Baix Camp, seguien presents 6 **oques de galta blanca** *Branta leucopsis*. Al delta l'Ebre es van observar 3 **oques pradenques** *Anser fabalis*, almenys des del dia 5 fins a l'11, i al delta del Llobregat una **oca de collar** *Branta bernicla* el dia 22. Al Pantà Gran, Alcarràs, Segrià, encara hi havia el mascle de **morell de collar** *Aythya collaris* que va hivernar a la zona, i a la Sèquia Major el dia 5 hi havia un **morell buixot** *Aythya marila*; a més, hi havia almenys 3 **morells xocolaters** *Aythya nyroca* a l'estany d'Ivars, 1 al Pantà Gran i 4 a la Sèquia Major. A finals de mes hi havia 2 **xarxets marbrencs** *Marmaronetta angustirostris* al delta de l'Ebre. D'entre les espècies marines cal destacar un **èider** *Somateria mollissima* a l'escullera de Barcelona el dia 3 i la presència continuada d'almenys 2 **cabussos orelluts** *Podiceps auritus* davant el Trabucador, al delta de l'Ebre. D'aquest hivern cal destacar la presència excepcional de **becs de serra grossos** *Mergus merganser* que ja havia començat el desembre anterior. Així, durant el gener a Catalunya hi havia almenys 2 exemplars als aiguamolls de l'Empordà, 1 a l'Ampolla, Baix Ebre, 1 al Pantà Gran i 2 a Roda de Ter, Osona. També es van observar **bitons** *Botaurus stellaris* fora de les localitats habituals, com per exemple un al riu Ripoll a Sabadell el dia 6, un a Sant Julià de Ramis, Gironès, el dia 14 i 2 als estanys de Sils durant tot el mes. En aquesta ocasió no es van observar **esparvers d'espallles negres** *Elanus*

Gavina de Bonaparte
Chroicocephalus philadelphia

Raül Aymí

caeruleus fora de l'àrea de distribució habitual dels últims anys, ni de **voltor negre** *Aegypius monachus* fora del Pallars Jussà. Realment sorprenent va ser la troballa al delta de l'Ebre de diverses espècies de limícoles neàrtiques hivernant: el dia 18 es va trobar un **territ de Baird** *Calidris bairdi* que va romandre a la zona, almenys fins el dia 29. El dia 22 va aparèixer una **gamba groga petita** *Tringa flavipes* que només es va veure dos dies, i el dia 26 un **tetolet becllarg** *Limnodromus scolopaceus*. Com és habitual, es van detectar **gavians argentats de potes roses** *Larus argentatus* a Tarragona (almenys 4 exemplars), a l'abocador de Solius al Gironès (almenys 2 exemplars) i en aquesta ocasió també a la platja de ca l'Arana, al delta del Llobregat, i també a Solius s'hi van observar almenys 4 **gavians caspis** *Larus cachinnans*. A nivell local van ser interessants les observacions de **gavina cendrosa** *Larus canus* repartides per l'interior, amb 4 exemplars a l'estany d'Ivars, 1 al pla del

Rieral, Vallès Oriental, i 4 a la plana de Vic, a banda de les observacions més habituals al litoral. No obstant això, les observacions més destacables pel que fa a gavines corresponen a la **gavina de Bonaparte** *Chroicocephalus philadelphia* que s'observava a Tarragona durant el desembre i encara es trobava a Cambrils el dia 5, i a un **gavià argentat del cantàbric** *Larus michahellis lusitanus* del qual se'n va llegir l'anella a Tarragona el dia 8 i que constitueix tan sols la 4a lectura al Mediterrani. Entre els passeriformes, no sorprenen les observacions hivernals de **piula grossa** *Anthus richardi*, en aquesta ocasió amb un exemplar als aiguamolls de l'Empordà, un al Baix Ter i almenys un al delta de l'Ebre. Així mateix, van ser interessants les observacions de **malllerenga de bigotis** *Panurus biarmicus* a les zones humides catalanes, com els 2 exemplars dels aiguamolls de l'Empordà del dia 10. I encara més xocant va ser la **cotxa cuablava** *Tarsiger cyanurus* localitzada a Sant Feliu de Buixalleu

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

durant el desembre i que va romandre a la zona almenys fins el dia 24, i que es tracta probablement de l'ocell rar vist per més observadors diferents a Catalunya, probablement observada per més d'un centenar d'ornitòlegs en el seu mes d'estada a la zona.

Febrer

Durant aquest mes encara es van observar alguns hivernants com l'**oca riallera grossa** dels aiguamolls fins el dia 14, les **oques de galta blanca** de la Sèquia Major fins al 22 o els **xarxets marbrencs** al delta de l'Ebre el dia 1. Es van detectar **morells xocolaters** al delta del Llobregat (2 exemplars), el delta de l'Ebre (1 exemplar), l'Estany d'Ivars (2 exemplars) i a la Sèquia Major (5 exemplars). Encara es van trobar alguns **becs de serra grossos**: un a Roses i un altre als aiguamolls de l'Empordà, 1 als Bascos al delta de l'Ebre i 1 a Manlleu. Al delta de l'Ebre es van observar fins a 5 **cabussos orelluts** al Trabucador, i encara es va veure el **territ de Baird** fins el dia 19 i un **territ becadell** *Limicola falcinellus* entre els dies 12 i 27. Al Baix Camp es va localitzar un **aligot calçat** *Buteo lagopus* entre els dies 10 i 14, possiblement el mateix que s'havia vist volant al desembre des del port de Tarragona, i als aiguamolls de l'Empordà va aparèixer la primera **àguila marina** *Haliaeetus albicilla* de la història recent de Catalunya a partir del dia 19. Les primeres 2 **cigonyes negres** de l'any van passar per Vallfogona del Ripollès el dia 25. Entre les gavines, seguien observant-se dos **gavians argentats de potes roses** al port de Tarragona, dos a l'abocador de Solius, i un exemplar a Pedret, Alt Empordà. Així mateix, hi havia almenys 5 **gavians caspis** a l'abocador de Solius, un als aiguamolls de l'Empordà i almenys 6 a l'abocador de Pedret. Encara es va detectar alguna **gavina cendrosa** a l'interior, i a Cambrils es va tornar a localitzar la **gavina de Bonaparte** entre els dies 10 i 25. Entre els passeriformes es va detectar una **piula grossa** al Baix Ter fins el dia 6 i una altra a Riet Vell el dia 23, a més d'un mascle

Baldriga capnegra
Puffinus gravis

Alex Orié

de **cuereta blanca endolada** *Motacilla alba yarrellii* el dia 24 a l'Encanyissada.

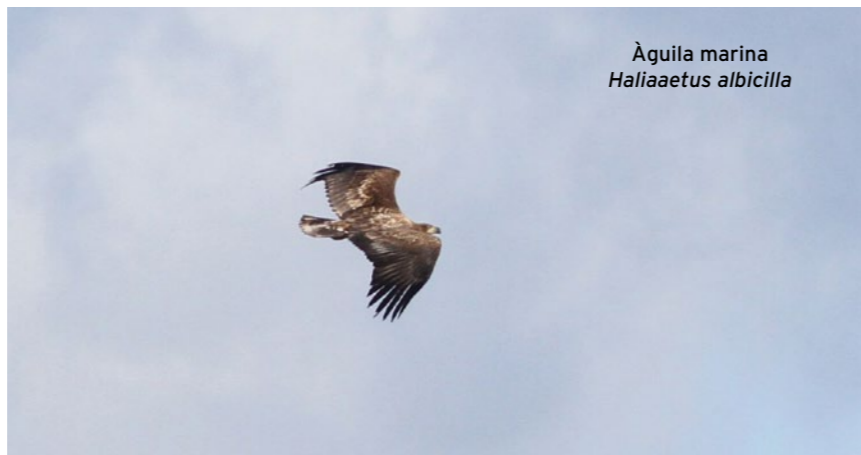
Març

El març va portar una nova espècie per a Catalunya: un **morell menut** *Aythya affinis* al delta del Llobregat entre els dies 22 al 25. També al Llobregat, es va observar un **morell xocolater**, i un altre a la Sèquia Major. Al Garxal, delta de l'Ebre, el dia 17 es va detectar una **oca de collar**, i durant aquest mes van desaparèixer els últims **becs de serra grossos** que romanien al Principat: un a Manlleu, i el darrer a la platja de la Marquesa al delta de l'Ebre fins el dia 17. Seguint amb aquàtiques, al delta de l'Ebre encara es va detectar almenys un **cabussó orellut** el dia 1, però més sorprenent va ser l'observació una altra vegada d'un **tetolet becllarg**, possiblement el mateix que s'havia vist al gener, i cal recordar també una observació al delta de l'Ebre l'octubre anterior. Un **becadell gros** *Gallinago media* anellat als aiguamolls de l'Empordà el dia 27 va marcar l'inici de l'any amb més exemplars d'aquesta espècie detectats mai a Catalunya i probablement a la península Ibèrica. D'interès més local, però no menys destacable, va ser la troballa d'una **garsa de mar** *Haematopus ostralegus* a la Vall d'en Bas entre els dies 15 i 17, que

se suma a les observacions dels darrers anys al Bages, Solsonès i a la plana de Lleida i que constitueix la primera observació per a la Garrotxa, i en aquesta mateixa línia el dia 6 es van detectar 4 **capons reials** *Plegadis falcinellus* sobrevolant Manlleu enmig d'un estol de **corbs marins grossos** *Phalacrocorax carbo*, i que es tracta també de la primera citació per a Osona. Com és habitual, durant aquest mes es va registrar un pas intens de **grues** *Grus grus* del qual en destaca els més de 580 exemplars observats el dia 19 a l'Empordà. Es va intensificar el pas de **porzanas** arreu del territori, en destaca una **polla pintada** *Porzana porzana* i un **rasclotó** *Porzana parva* a la Bòbila, Bages, un altre rasclotó al parc de l'Agulla de Manresa i diverses observacions a diferents punts del Segrià. Entre els rapinyaires, es va continuar veient l'**àguila marina** fins el dia 9 als aiguamolls de l'Empordà, on també es va detectar un **aligot calçat** entre els dies 4 i 14. El dia 9 es va tornar a detectar un **aligot calçat** al Baix Camp, probablement el mateix que havia hivernat a la zona, observacions que es corresponen amb un any de molta abundància de l'espècie a latituds baixes d'Europa, com a Anglaterra i França. Un **esparver d'espallles negres** a Tortellà el dia 2 va ser el primer per a la comarca de la

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

Garrotxa, i juntament amb un exemplar als aiguamolls de l'Empordà el dia 19 van ser les úniques observacions de l'espècie fora de la distribució habitual recent. Es van observar també els últims **gavians argentats de potes roses** de la temporada, amb 2 exemplars a l'abocador de Solius i 3 al port de Tarragona, i també 1 **gavià caspi** a Vilanova i la Geltrú i 3 exemplars al port de Tarragona. La **gavina de Bonaparte** es va tornar a detectar el dia 16 a la Sèquia Major, i els dies següents es va notar un pas molt intens de **gavines menudes** *Larus minutus*, amb més de 7000 exemplars davant de Tarragona el dia 22 i més de 1000 el dia 24. Entre els passeriformes es va tornar a detectar una **piula grossa** a l'Ampolla el dia 23, i una altra als aiguamolls de l'Empordà el dia 28, mentre que la primera **piula gola-roja** *Anthus cervinus* de l'any es va veure el dia 13 als aiguamolls de l'Empordà, quan també hi havia una **cuereta blanca endolada** ja present el dia 11, seguida d'un altre exemplar al delta del Llobregat el dia 14. Novament, es van fer observacions de **mallerenga de bigotis** a les zones humides del litoral, amb un mascle a cal Tet el dia 13 i un altre anellat a Riet Vell, delta de l'Ebre, el dia 18. Durant aquest mes es van fer les habituals observacions de **mosquiter ibèric** *Phylloscopus ibericus*, amb un exemplar anellat a Riet

Àguila marina
Haliaeetus albicilla

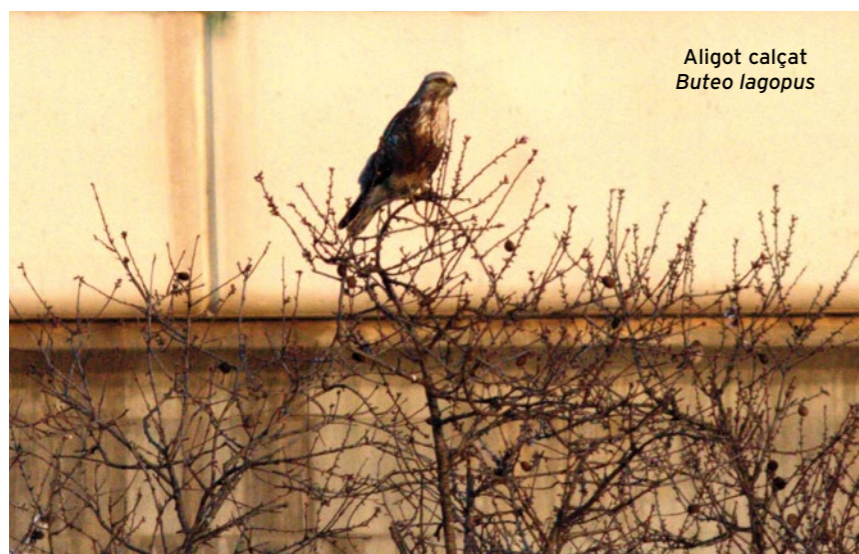
Alex Orié

Vell el dia 15, i dos exemplars al delta del Llobregat els dies 17 i 22 respectivament, un altre a Montjuïc el 19 i un al parc de la Ciutadella de Barcelona el dia 26. També es van detectar **capsigranys balears** *Lanius senator badius* al litoral, un a l'escullera de Barcelona el 17, un al delta del Llobregat el 19, un al port de Tarragona el 20 i un a la desembocadura del Besòs el 29. Finalment es va detectar un **mosquiter comú siberià** *Phylloscopus collybita tristis* cantant de forma continuada a la pineda de ca l'Arana des del dia 22 fins al mes següent.

Abril

L'abril va començar molt tranquil i la migració es va fer pregar. Molts anàtids ja havien abandonat el territori i en-

tre les espècies més escasses només es van veure els 2 **morells xocolaters** de la Sèquia Major fins el dia 20. Aquest mes també es van detectar **capons reials** fora de les zones habituals, com la primera citació pel Gironès, amb 3 exemplars a Sant Andreu Salou el dia 3, i un altre exemplar a Sils el dia 19. Els ràl·lids s'observaven repetidament a les zones humides habituals, però les observacions més destacables com les de **rascletons** van ser a d'altres zones com a Campllong, Gironès, el dia 3, la Bòbila, Bages, i al Pla de l'Estany el 17, i a d'altres zones on ja s'han detectat els darrers anys com l'estany d'Ivars, Sils, o Camelis, Segrià. El dia 2 va aparèixer el primer **rascllet** *Porzana pusilla* de la Vall del Ridaura, a Castell Platja d'Aro i el dia 24 un altre al Matà, aiguamolls de l'Empordà; a la Sèquia Major es van detectar 3 exemplars el dia 13 i posteriorment es van veure exemplars aïllats durant les dues setmanes següents. L'única **arpella pàl·lida russa** *Circus macrourus* de la primavera va ser una femella vista a Puig Rodó, cap de Creus, el dia 10. Aquest mes va aportar dues observacions interessants d'espècies marines: un **paràsit cuallarg** *Stercorarius longicaudus* que passava per davant el cap de Creus el dia 2, i una **baldriga capnegra** *Puffinus gravis* observada i fotografiada a plaer durant una sortida en barca a la mateixa zona el dia 16. El dia 8 es va fotografiar un **gavià caspi** a Barcelona, el darrer de la primavera. El dia 19 es van ob-

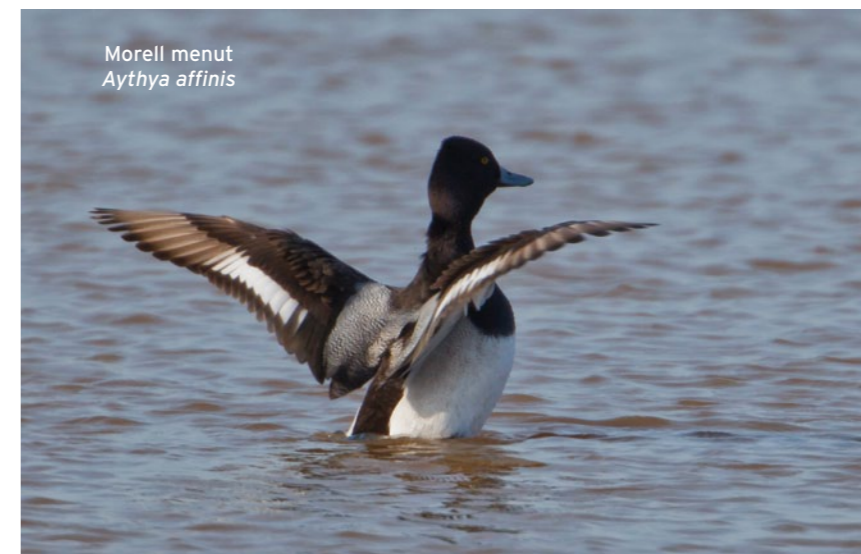

Aligot calçat
Buteo lagopus

Gemil Albert

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

servar els primers **fumarells alblancs** *Chlydonias leucopterus* al delta de l'Ebre i el 22 i 23 hi havia un **xatrac gros** *Sterna caspia* a l'estany d'Ivars, una de les poques observacions de l'espècie a l'interior català. Entre les limícoles, a nivell local cal esmentar 2 **territs de Temminck** *Calidris temmincki* al Bages el dia 22, i també al Segrià i a Sils, on ja s'havien detectat altres anys, així com una **siseta** *Tringa stagnatilis* a l'estany d'Ivars els dies 17 i 18 i una a la Torre d'en Dolça el dia 23. El **tetolet beclarg** del delta de l'Ebre es va observar durant tot al mes entre Buda i l'Alfacada, i cal destacar el **territ rogenic** *Tryngites subruficollis* observat també al delta de l'Ebre del dia 22, un dia de pas intens d'ocells després de setmanes de calma. Durant aquest mes es van fer la majoria d'observacions de **becadell gros**, amb un exemplar a la Sèquia Major, 1 a Constantí, Tarragonès, 1 a l'estany d'Ivars, 4 a Campllong, 8 a l'Esclet, Gironès, 1 a Sobrestany, Baix Empordà, 1 a les Olles, Baix Ebre, almenys 2 als aiguamolls de l'Empordà i 5 més a l'illa de Buda, delta de l'Ebre. En total es van veure un mínim de 25 exemplars a Catalunya, amb observacions també a les illes Balears i Extremadura, les quals marquen un nou rècord de l'espècie a la península. Malgrat no ser un any excepcional d'observacions de **piula gola-roja**, alguns individus van aparèixer en un seguit de localitats on no és habitual, com el Baix Empordà, el Garraf, el Gironès o Osona. El dia 22 encara es va detectar una **piula grossa** a

Morell menut
Aythya affinis

R. Amada / www.rataelarmada.com

la Platjola, delta de l'Ebre. Els dies 4 i 5 es va veure un mascle de **cuereta citrina** *Motacilla citreola* a Castell - Platja d'Aro, el primer per la zona, i un altre a l'Esclet el 23 és el primer pel Gironès. Als aiguamolls de l'Empordà es van detectar dues **cueretes grogues balcàniques** *Motacilla flava feldgegg* el dia 20 i una altra el 23. També a l'Empordà va ser molt destacable el registre de 5 **calàndries** *Melanocorypha calandra* a Sobrestany el dia 11, així com les 3 que es trobaven a la Sèquia Major el dia 26. A l'estany de Palau es va anellar una **boscarla d'aigua** *Acrocephalus paludicola* el dia 1, i 2 més el dia 15. A finals de mes les llevantades van proporcionar una oportunitat ideal per trobar **mosqueters xiulaires** *Phylloscopus sibilatrix* arreu del territori, fins al punt de ser abundants de forma puntual en alguns moments, com ho

demostren els més de 50 exemplars a la Sèquia Major, i coincidint amb les primeres observacions de **bosquetes icterines** *Hippolais icterina* el dia 22 i un **papamosques de collar** *Ficedula albicollis* en un jardí al Prat de Llobregat entre els dies 22 i el 24 i un al Baix Camp el dia 25. Al delta de l'Ebre es van localitzar 3 **capsigranys balears** els dies 3, 17 i 20, i un altre al delta del Llobregat el 21, on seguia cantant el **mosquiter comú siberià** fins el dia 25 i es va fotografiar una **tórtora senegalesa** *Streptopelia senegalensis* d'origen desconegut entre els dies 27 i el 29. Al Goleró, al delta de l'Ebre, es va trobar un **estornell rosat** *Sturnus roseus* el dia 2 el qual es tornava a observar encara el dia 18 prop de Riumar.

MARTÍ RODRÍGUEZ, MARCEL GIL & RAÛL AYMÍ

www.weboryx.com

T'apropem a la natura

Consulta i compra en www.weboryx.com les nostres ofertes

A Oryx compartim la teva afició i t'ofereim el consell expert sobre l'extensa oferta d'equipament per el naturalista, sobre la millor selecció de **prismàtics i telescopis** per ornitologia i observació de fauna i sobre els més de 15.000 títols de **llibres d'història natural** que podràs sol·licitar mitjançant la nostre web.

Oryx: la tienda del amante de la naturaleza
 Balmes 71 · 08007 · Barcelona
 T. +(34) 93 418 55 11 · F. +(34) 93 418 81 17

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

Bayer, X., Guasch, C. & Salvadó, H. 2010.

Fauna vertebrada del Parc del Foix

Fundació Abertis. 302 pp

El dia 17 de març de 2011 es va fer la presentació d'aquest llibre al castell de Castellet. Es tracta d'una obra amb una bona qualitat d'edició, de format gran amb mapes i fotografies a tot color. Sens dubte, val la pena que entitats privades donin suport aquests tipus de projectes i que puguin veure la llum en forma de bones publicacions adreçades a un gran públic.

Es tracta d'una relació de totes les espècies de vertebrats que els autors han trobat al Parc del Foix i rodalies durant una sèrie molt llarga d'anys (amb sortides regulars al camp des de 1976), a banda de nombroses citacions recollides per altres biòlegs i naturalistes. Cada espècie té un text on s'explica la seva preferència d'hàbitat i la seva situació al Parc del Foix, incloent moltes anècdotes descriptives arrel de les experiències obtingudes. Cada espècie s'acompanya d'un mapa de distribució a nivell de quadrats UTM 1x1 km, i en la majoria de vegades, per una fotografia. També inclou informació, en funció dels casos, de la seva situació a Catalunya, del seu estatus al Penedès, sobre la seva fenologia, niu i posta d'ous en el cas dels reproductors, dades sobre evolució poblacional quan es disposen, dates extremes en el cas dels migrants, anècdotes de casos de depredació i alimentació, alguna lectura d'anelles, comportaments peculiars observats, etc.

Després d'una lectura atenta, sorprèn la quantitat d'espècies i d'informació que pot arribar a aportar una obra de caràcter tan local. A Catalunya tenim altres precedents de llibres de vertebrats o ocells on es mira localment la distribució d'espècies en quadrats UTM, normalment d'abast més ampli, com ara la fauna vertebrada d'Osona, els ocells del Vallès Oriental, els ocells de la Plana de

Lleida, l'atles dels ocells nidificants del Maresme, l'atles dels ocells nidificants d'Aiguestortes, l'atles dels amfibis i rèptils del delta de l'Ebre, etc, sense entrar en les publicacions en forma d'articles de revistes periòdiques.

En total l'obra recull informació sobre 327 espècies de vertebrats: 11 de peixos, 7 d'amfibis, 22 de rèptils i 246 d'ocells. Aquest nombre es considera alt per l'extensió i tipus d'hàbitats del parc del Foix, si bé val a dir que hi ha unes quantes espècies al·lòctones, com ara la majoria dels peixos, algunes tortugues i 16 ocells. Com a referència, hi ha 92 espècies d'ocells que hi nidifiquen regularment i altres 18 de forma esporàdica. Bona part dels ocells (36%) tenen relació amb el medi aquàtic i han estat observats al pantà del Foix, i que produeix moltes citacions hivernals, de migrants o divagants, afavorit pel fet que molts ocells migratoris utilitzen el litoral com a via migratòria principal. De tota manera, al ser un ambient molt restringit i no ben bé a primera línia de mar, la riquesa avifaunística és molt

menor que en ambients d'aiguamolls litorals com ara el delta del Llobregat (356 espècies), el delta de l'Ebre (342 espècies) o els aiguamolls de l'Empordà (329 espècies).

El caràcter del llibre és bàsicament descriptiu, i són bàsiques les observacions de camp per aportar detalls sobre fenologia i comportament. La feina de recollir i endreçar tota la informació té un gran mèrit en sí mateix, el que proporciona un gran valor divulgatiu a la publicació. Però donat el gran abast de les dades recollides i la col·laboració de la universitat de Barcelona, s'hi troba a faltar alguna anàlisi més elaborada de les dades que aportés altres coneixements més enllà dels merament descriptius, i del que cal exceptuar l'excel·lència dels mapes de distribució 1x1 km i un estudi sobre la migració de rapinyaires del final del llibre. Les referències d'altres publicacions al text també són molt escasses. Per tant, queda patent la vessant naturalista de l'obra.

En conjunt, és un llibre necessari i útil per a qualsevol naturalista o ornitòleg que es mogui per les comarques del Garraf i del Penedès, o senzillament per qui vulgui conèixer el patrimoni natural dels ambients mediterranis, doncs aporta una informació molt valuosa i exhaustiva sobre les espècies de vertebrats més habituals, les poc freqüents, les rares i fins i tot les al·lòctones, amb multitud de comentaris. Tot plegat aporta un gran coneixement sobre el territori que ha de servir per a la seva gestió i preservació.

Per qui estigui interessat, aquest llibre es pot sol·licitar gratuïtament a la web d'Abertis:

<http://www.fundacioabertis.org/cat/actividades/publicacion.php?id=53>

VITTORIO PEDROCCHI

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

ORYX esponsoritza la secció novetats bibliogràfiques

Spina, F. & Volponi, S. 2008

Atlante della Migrazione degli Uccelli in Italia

Ministerio dell'Ambiente e della Tutela del Territorio e del Mare, Istituto Superiore per la Protezione e la Ricerca Ambientale (ISPRA). Roma. 2 vols.

Tot i que ja es va publicar l'any 2008, pocs ornitòlegs de casa nostra coneixen o han tingut a les mans aquest atlas, el qual pot ser molt útil per als ornitòlegs interessats en aspectes de la migració. L'atles de la migració dels ocells a Itàlia és una obra que consta de dos volums, un de no passeriformes de 797 pàgines i el segon de passeriformes de 629.

En els darrers anys els atles de migració han estat un dels nous productes que han generat els centres d'anellament estatals, ja sigui amb suport governamental o privat, com una eina potent adreçada a la conservació. Donat que moltes poblacions d'ocells es troben amenaçades o en perill a causa directa o indirecta per part de l'home, el coneixement dels seus moviments és un aspecte de valor imprescindible per a una conservació efectiva dels seus contingents per tal de prendre mesures adients i en el moment més oportú. Diversos convenis i tractats internacionals avalen la necessitat d'aprofundir en el coneixement de la migració dels ocells i l'atles italià n'és una nova fita.

Aquesta obra és el resultat de la cooperació entre l'Istituto Superiore per la Ricerca i la Protezione Ambientale (ISPRA) i el Ministeri de Medi Ambient italià. Tracta les dades recollides resultat de l'anellament d'ocells a Itàlia entre els anys 1906-2003 i ofereix resultats de les anàlisis de més de 165.000 recuperacions d'aus anellades d'un total de 316 espècies / tàxons.

L'obra es presenta en dos volums. El primer inclou una introducció on es fa un repàs de la història de l'anellament a

Itàlia amb imatges de les primeres estacions d'anellament i també dels primers cursos de formació d'anelladors. També hi ha un apartat de material i mètodes on s'explica la base de dades analitzada. Tot plegat, aquest apartat inicial amb la corresponent traducció a l'anglès només

ocupa 32 pàgines. La resta del contingut són els capítols de les espècies.

Per a cada espècie hi ha una breu introducció del seu estatus a Itàlia i després ja es passa a l'anàlisi de les dades d'anellament. S'il·lustra amb un mapa amb les localitats d'anellament a Itàlia, una figura de la tendència temporal en el nombre dels anellaments, una taula on es resumeixen les dades més rellevants de les recuperacions analitzades. En funció de la informació disponible s'aporten mapes de moviments. El conjunt de la informació de cada espècie és molt variable i abasta des d'una pàgina per a espècies poc

conegudes o amb poca informació, fins a 10 pàgines per a espècies com l'oreneta vulgar amb 36 figures i una taula.

En els casos amb major informació s'aporten dades sobre fenologia, causes de la recuperació, distribució de les recuperacions estrangeres o nacionals en mapes diversos. El text principal està en italià però el capítol introductor està traduït en anglès i tots els peus de taules i figures són bilingües, en italià i en anglès. Al final de cada espècie hi ha un ampli resum en anglès que conté tota la informació més essencial de cada espècie.

L'atles italià de la migració està disponible gratuïtament al lloc web:

www.isprambiente.gov.it/site/en-GB/Publications/Luxury_Publications/Documents/atlante_migrazione_uccelli.html

Està disponible en diferents seccions que es poden descarregar en format pdf i en diversos arxius separats.

La majoria dels arxius són d'entre 4 a 9 Mb de grandària (excepte un de 13 Mb). De banda de l'accés obert de la publicació, aquesta també està disponible a la biblioteca de l'ICO.

L'atles de migració d'Itàlia omple una zona geogràfica més i s'afegeix als països capdavanters en l'anellament i en la publicació d'atles de migració. Hores d'ara s'han publicat ja els atles de Noruega (2003), Regne Unit (2002), Suècia (2001-2008), Dinamarca (2006), Txèquia i Eslovàquia (2008), Hongria (2009). Per a quan l'atles de migració català?

RAÛL AYMÍ

AGENDA

Cursos intensius d'introducció a l'anellament

- Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà: 10-11 setembre
- Parc Natural del Cadí-Moixeró: 1-2 d'octubre

Cursos teòrics d'aprofundiment en muda i datació de passeriformes del Zoo de Barcelona

Dates i horaris: 24-27 d'octubre de 19:30 a 21:00. Durada total: 6 hores.

Introducció a les tècniques de cens d'ocells

Lloc: Zoo de Barcelona.

Dates i horaris: Classes teòriques: 17-20 d'octubre de 19:30 a 21:00.

Classe pràctica: 22 d'octubre de 08:00 a 13:00.

Estadística sense fórmules aplicada a l'ornitologia

Lloc: Zoo de Barcelona.

Classes teòriques: departament d'educació del Zoo de Barcelona (Passeig de la Circumval·lació 3, Barcelona). Dates i horaris: Classes teòriques: 24-28 d'octubre i 7-11 de novembre 17:30 a 19:30.

Durada total: 20 hores.

Sortides de camp guiades

Observació de rapinyaires en pas

Lloc i hora de trobada: dissabte a les 8 del matí al Puig de l'Àliga (Parc del Foix). Data: 17 de setembre de 2011.

Els canyets i les aus carronyaires

Lloc i hora de trobada: dissabte a les 9 del matí davant de la benzinera d'Arén (Aragó).

Data: 26 de novembre de 2011.

Cicles de xerrades

Lloc: sala de Graus de la Facultat de Biologia de la Universitat de Barcelona (Avinguda Diagonal 645, Barcelona).

Horari: dijous de 19:30-21:00.

Entrada lliure.

22 de setembre. Impactes de la captura de fringíl·lids en les poblacions naturals: una primera aproximació ecològica, a càrrec de **Javier Quesada**.

6 d'octubre. Els ocells urbans a Barcelona i Brussel·les: una comparació de les seves tendències poblacionals, a càrrec de **Sergi Herrando** i **Xavier Ferrer**.

Més informació sobre activitats de l'ICO a:

www.ornitologia.org/activitats/cursos.htm

FORMULARI DE SUBSCRIPCIÓ PER AL 2011. Vull fer-me soci de l'ICO per al 2010 per la qual cosa rebré: Revista Catalana d'Ornitologia, l'Anuari d'Ornitologia i l'Abellerol. Si us plau afegiu les meves dades al directori de subscriptors.

Tipus de quota¹ Familiar (52,5 €) Nom de la parella _____

Individual (35 €) Reduïda² (17,5 €) Europa, individual (42 €)

Nom i cognoms _____

Adreça _____ Ciutat _____

Codi postal _____ Tel. _____ Correu electrònic _____

Domiciliació bancària En/Na: _____

Autoritzo el Banc/Caixa: _____

Entitat Agència Control Número de compte

domiciliat a _____ carrer/plaça _____

perquè carregui en aquest compte bancari del qual sóc titular l'import de les quotes anuals que em pertoquin com a soci subscriptor de l'Institut Català d'Ornitologia.

Signatura:

_____ a _____ de _____ de 201

¹Tots els socis amb domiciliació bancària tindran un 10% de descompte. ²La modalitat de quota reduïda inclou els menors de 19 anys, estudiants fins a 23 anys, pensionistes i aturats. En cada cas cal justificar convenientment aquesta situació.

Institut Català d'Ornitologia
 Museu de Ciències Naturals de la Ciutadella
 Passeig Picasso, s/n
 08003 Barcelona
 Tel.: 93 458 78 93
 Correu electrònic: ico@ornitologia.org
 Pàgina web: www.ornitologia.org